

Милан Р. Симић

О КЊИЖЕВНОМ СУСРЕТУ КОЛИ СЕ НИЈЕ ДОГОДИО, АЛИ О КОМЕ СЕ ПРИПОВЕДА

*Таласе броји ко у џами слуша ударање о брегове,
а не онај ко гледа у море.*

Шандор Вереш

Дуго сам ћутао, повремено устајао и шетао око стола, изгледом веома налик Трговцу јалових мисли у времену омразе, када нико никога не жели да чује, нити да види. Па и ово књижевно вече, које је без присуства Госта неславно започело, најбољи је доказ како нисам успео да сачувам свој разум од апатије и полена пролећних инфекција. Међу присутнима не опазих особе грамзиве за знањем, претерано жудне за садржајем добре књиге, похлепне за ризницом туђих запажања и мисли; било је ту највише оних који и обично не знају шта би са собом. Зачудо, мимо обичаја, не угледах плаћене букаче и изазиваче нереда, јер, по оцени из Комитета, очекивало се књижевно вече високог ризика!

На столу је лежало неколико најновијих Басариних књига, стајала је ту и једна ваза пуна вештачког цвећа, и љута домаћа ракија у флаши за киселу воду. У помало запуштеној библиотеци (нпр. кров је прокишњавао – видело се то по флекама на зидовима и паркету), не зна се ко је био беспомоћнији: они, који су очекивали Светислава Басару, или ја, безгласан, изморен и убледео ...

И тек када је почела да ме обузима једна врста постиђености (осећање мени страни), и када сам приметио да погледи посетилаца све више беже према флекавим зидовима, шта сам друго могао но да се, после дугог и тешког напада кашља, препустим игри. Подигао сам главу и рекао, да ме сви чују:

– Када дође час, са собом, у лудницу, понећете само своју слободу. Присутни су ћутали и гледали право у мене, „као у шарена врата“, ваљда су очекивали да довршим реченицу. Посматрао сам те беле ликове приковане за столице, кроз оно слабо светло у библиотеци и кроз тишину. Били су повезани ланцима једно за друго, ти бели ликови, оковима које сам само ја био у стању да видим. А били би слободни, помислио сам, само да су одиста љубитељи писане речи, односно, каквим желе да се прикажу – поштоваоци књижевног дела најконтроверзнијег српског писца! Авај, укамењено и заједно са мном, сви као један, привиђења а не бића (лепо би било да их Басара сада затекне) седели су у очигледној ропској покорности.

Тако је, готово ни у чему, прошло пола сата од (назначеног у позивници) почетка дуго очекиваног књижевног сусрета. Није било Басаре, а добро би дошао и да је лутка, да је од воска, такав да траје само један сат, колико је потребно за пристојно књижевно вече. У библиотеци је било топло, али ја сам осећао хладноћу, нисам знао шта да чиним са мучнином која је, као и кашаљ, дошла изненада.

Обратио сам се једном локалном писцу који је седео у првом реду и пушио цигарету за цигаретом. Ако је важно: његово замазано радно одело, блатњаве ципеле, на глави јако уочљив и годинама ношен качкет, али и оно жуто околу његових ноктију – мамили су ме на повраћање. Нас двојица смо одавно имали неке међусобне нерашчишћене рачуне, па не издржах, него боцнух роغوњу, полугласно јер су се у библиотеци налазиле и моје малолетне ћерке:

– Дозволи жени да одлази у цркву! Неће је у њој ... , чујеш?

Локални писац је скочио на ноге, прозreo сам његову намеру да на срне на мене; стискао је песнице, само што није запајао, али сем неколико сочних псовки себи у браду, од свега ништа није испало. Поново је сео, а ја, као гумицом, избрисао сам га из своје приче, не дозволивши му контрагارد. Онда сам се вратио суштинском проблему вечери: шта да радим са посетиоцима? Гачније, питао сам се како да испровоцирам њихову пажњу, макар само једанпут да узнесем њихов дух.

– Не очекујте да Он, када дође, губи време на филозофска тумачења морала и патријархалности, не би вредело ... – рекох.

Тада ми је неко из публике добацио примедбу:

– Зар смо дошли да слушамо тебе и видимо белог коња без јахача?! Заправо не „неко“, већ г. Миланче Марковић, писац СФ прича.

– Пријатељу, не секирај се, тебе сам замислио као позитивног јунака приче. Подсећам те да смо о овој књижевној вечери ти и ја разговарали неколико месеци раније, и да сам ти тада признао како се увек, пре него што почнем да пишем, у себи закунем: у мом приповедању не сме да буде ничега реалног! Јер сматрам да елементи фантастичног у приповедању и служе само зато да би непрестано искушавали оно што називамо реалним, и, уопште, мислим да стварност само гуши индивидуалност! ... Али не бих више о стварном и нестварном, о оном није и оном јесте. Нећу ни о привиђењима, твојој омиљеној теми, и белом коњу без јахача ... Али морам да те потсетим да је овај вечерашњи скуп, уз замишљену Молитву свих нас заједно, осмишљен као једна врста деификације, блаже речено – идилизације, а која је неизбежна, и неопходна, када се размишља, и говори, о Басариној личности и његовој ненаметљивој, а опет тако ефектној, прози! ... Донекле ме подсећаш на Ормуда из твоје приче „Написани свет“. И ти, као и он, а „на капији града коју отвори онај који је смислио свет, и небо обесио над

земљом шепавих људи”, питаш се, да ли случајно (јер и моја прича има тајне, зар не?), питање бесиш над „шепавим” разумом папирнатих јунака ове приче, можда и нада мношћом и мојим разумом! Рекох, не желим вечерас гушање твојих и мојих мишљења, већ Молитву свију нас, и нека Молитва буде без даха. У таквом сте положају, пристали сте на реализацију приче мојих снова, односно, били сте убеђени да је лако одглумити јунаке нечије приче. Изволите, улоге сте добили, сами се снађите за текстове! ... Или би требало да одговорим на твоје питање другачије, а што би радовало све оне који мрзе твоје и моје успехе! Сигурно да је неко од таквих злобника и вечерас са нама! Признајмо то овде, и баш сада, будимо, гледано стваралачки, комотни. Знаш и сам, када стигне Велики ироничар, даће и њима – показао сам руком на присутне – исконску поуку како слабији могу да буду и моћнији! Али њима то ништа неће да значи, јер они су такви одувек – умишљени! Слажем се, не би требало својим брбљањем да продужавам ово жалосно и срамотно стање у коме се, рекох већ, својевољно, налазе папирнати јунаци моје приповетке. Наравно, и ти са њима. „Не може књижевност да буде одговорна за истину”, неко је рекао, зато ми не квари причу. Смишљам је месецима, имај милости. И не понашај се више као преосетљив и „случајан” јунак, разочараћеш ме! Остани каквим сам те замислио, иначе ... – одговорио сам и стегао гумицу, толико јако да су ми прсти помодрели. Али, готово моментално, разљутио сам се. Погледао сам и на сат: мој монолог је трајао читавих десет минута.

Уважени колега, писац СФ прича, није био задовољан одговором. Рекао је:

– Ја ништа не разумем, и не пристајем да ишта знам. Хоћу да останем при чињеници. Одавно сам решио да не разумем ...

Прекинуо сам га:

– Нисам очекивао да ми кроз твоја уста „соли памет” и један од јунака Ф. М. Достојевског! Тако је говорио Иван, зар не?

Миланче Марковић као да ме није чуо.

– Ако усхтем да нешто разумем, значи да ћу одмах изневерити чињеницу, а ја сам решио да останем при чињеници – закашљао се писац СФ прича, још и неколико њих, уверивши ме да је мој кашаљ био заразан! Пун себе, придодео је:

– У праву си, тако је говорио Иван.

Остао сам без речи. Мало касније, тек узгред, промрмљао сам:

– Имај душу, дуго сам смишљао причу!

Било је више него јасно да сам добро одглумио аблепсију, одглумићу и аверзију, присутни неће на време схватити! Дужан сам да признам: моје мудровање није се допало ни Песнику чије песме разуме (занимљиво, не увек!) само његово Ја, ни Песникињи чије песме никако да узлеге, јер су претешке, тачније – препуне безвредних придева, ни вечито незадовољном Доктору, а ни (не)довољно признатом и читаном великоплањанском Романописцу који је седео у последњем реду у друштву своје супруге.

Игуманија је мрмљала нешто и окретала бројаницу, можда се и молила, Бог сами је знао! Дошаптавали су се мој пријатељ Апотекар, велики познавалац књижевности и заљубљеник у ликовну уметност, и Шахиста, најбољи кога је наш завичај дао. Шахиста је палио цигарету о цигарету, послушкивао само поруке из дубине сопствене душе, мерио тежину потеза разнобојних фигура од крви и меса око себе, тако ми се чинило, и често гледао у правцу улаза, у разбијено стакло на вратима. У друштву (мени непо-

знате) Госпођице лепих црта лица, седела је Директорка библиотеке, госпођа у годинама, којој није пристајала прекратка сукња коју је обукла. Гунђала је нешто. Мора да је говорила Госпођици оно што је и мени раније: да Светислав Басара неће доћи. „Не зна се ко је од кога луђи! Ми, овде окупљени, или овај наш Нарцис који организује књижевно вече са писцем коме, у исто време, у Нишу, треба да уруче награду за животно дело!”, као да сам је чуо. Она мени већ од почетка није веровала. Док смо разговарали о слободном термину читаонице, у којој је књижевни сусрет требао да се одигра, десетак пута врло упорно питала је да ли сам у контакту са Светиславом Басаром, да ли је он заиста пристао на долазак, и сл ... Очекивала је од мене истину, а као да сам је ја знао!

Поштовалац моје прозе, аутор књиге „Оратаљћа”, г. Власинац, хтео је да каже нешто, али одустао је, коначно одустао.

Тада ми се једна опаска из публике, ни дан-данас не знам од кога, учинила да је врх ножа, у моју лобању, заривен.

– Понашаш се као да си пијан!

Нашалио сам се позивом на Душанов законик, тачније, препричах члан 166: „Озледио никога нисам, ни посекао, ни окрвавио, ни убио – тако се надам да ми око остане неископано, и рука неодсечена! Капу никоме од вас не скинух, нити било коју срамоту да сам вам учинио, немојте ме штапом, ни у тамницу.” Трудио сам се да будем озбиљан и у шали, али сам остао неуверљив. Смех из публике потрајао је, само су Директорка библиотеке, Игуманија и г. Власинац остали укрућени! Моја супруга је умиривала наше три ћерке. Њима је било досадно, и деца су се упутила ван. У пролазу, једна ћерка ми рече:

– Тата, у твојој причи вредан обраде једино је онај предивни бели коњ, ништа друго.

– Чекаћемо мајку и тебе напољу, не доцните – добацила је друга.

Устао је, и отишао за децом, Председник СО, за њим: један фудбалер који је био дошао у име нашег пријатељства (природно, њега не занима књижевност), сликарка наркоман, сликар алкохоличар који је у пролазу подргнуо на кисело пиво (истовремено простачки и прднуо), неколико локалних политичара (један од њих у униформи краљеве војске), а изашао је и свештеник. Жена свештеникова, и жена фудбалерова, остале су. Шта су оне још очекивале, није ми било познато. Чему се надала Песникиња, мој гост из Сремске Митровице, и чему Игуманија, и оних неколико књижевних критичара из Смедеревске Паланке, Ниша и Трстеника?! Отишли су и професори географије, историје, српског, француског и руског језика, и онај надувенко који себе сматра директором школе ... Непријатна тишина надирала је неумољиво.

И потрајала је.

Али, и у прецизно замишљеном сну могу да се догоде непријатности. То је показала (нико други) моја супруга, прекидајући тишину:

– У ситуацију када посматра један брачан пар, Светислав Басара једва се уздржи да не повраћа, бар тако је написао! А ти? На шта тебе подсећа такав приказ? Одговори, јер све је очигледније да Он, кога већ цели сат чекамо, неће доћи.

Питање ме је затекло. Уосталом, тако је то када и жена прочита *Тамну ситрану месеца!* И, како је аутор у књигу унео превише раскошне ироније, тако је и моја лепша половина, очито, унела у своје питање превише самопоуздања. Уосталом, уз чашу црног вина, знао сам још те вечери,

поразговараћемо она и ја, по обичају, о свему томе код куће! Био је то први експес, да признам, нисам очекивао тако нешто од своје жене, мајке за пример, која дане проводи у кухињи, или с децом, или водећи љубав са мном, или ... Питање је било ту, и одлучио сам да га, затечен, решим потезом већ запрљане беле гумице.

Директорка библиотеке је ликовала, Госпођица коју не познајем све ме је изазовније посматрала, изашли су, ипак, напоље, без поздрава, књижевни критичари из Трстеника и Ниша. Доктор у пензији, Романописац и његова жена, Апотекар и Шахиста, писац СФ прича, чак и госпођа која је служила кафу и сокове ... дошаптавали су се много гласније од пристојног. Дохватио сам флашу киселе воде и добрано је натегаво. У себи, псовао сам Великог ироничара. И молио га да се однекуд појави, само да се појави. Али уместо драгог Госта, кроз оно разбијено стакло на улазу, у библиотеку је утрчао бели коњ, без јахача. Порушио је неколико полица са књигама, ударио пар пута копитама о дотрајао паркет, и опет одјурио напоље, у ноћ. Сем мене, коња нико није приметио, и помислио бих да је привиђење, да га смехом, који се чуо чак овамо, деца нису испратила на далеки пут.

Директорка библиотеке, сва важна, укључила је транзистор. Она је знала, само она је знала, било је тачно двадесет сати, време када Светислав Басара треба да буде у Скупштини града Ниша, дакле 160 километара даље од наше вароши, и прими награду за животно дело, друге по значају, после НИН-ове којом је овековечен за најбољи роман у протеклој години!

На њену жалост!, Басара није био тамо где је требало да буде.

После очекиваног питања из публике „Шта ми овде у ствари ради-мо?“ изгледа да је долазио час у коме ћу морати да се суочим са последицама које ће уследити пошто се светла у библиотеци буду погасила. Делимично захваљујући чињеницама, у коментарима који ће уследити, изаћи ће на видело чак и оно чега у мени нема, некакав вид мог одступања од нормалног, чак и надолазећа некаква болест која је, очигледно, већ почела да ме хвата. Највише сам се плашио наговештаја да ћу морати да одем у самоћу, у ону која Емила Сиорана инспирише да каже: „Свака декаденција је недостатак и губитак постојања тако да је човекова самоћа недовршена самоћа ничега и самоћа бића“.

Директорка је слушала транзистор.

А у двадесет сати и тридесет и један минут, надјачавајући транзистор на столу испред Директорке, зазвечало је стакло на улазним вратима. Одјеке, прегорело је неколико сијалица изнад нас, те остадосмо у полумраку. Али, сви присутни видели су што и ја: у библиотеку је ушао, и овлаш нас погледао – Светислав Басара! Војничким кораком (уосталом, и носио је војничке чизме), прошао је поред столова ...

Неколико минута је прошло.

Онда, очигледно олакшане бешике, Басара се истом путањом и трговима од својих чизама вратио, и кроз оно разбијено стакло умакао из видика свих нас. Ни кривом ни дужном, сви папирнати јунаци моје приче, углас, упутили су му поругу: „Барабо!“ Али Он, „ослобођен сваког физичког ограничења простора и времена“, довољно и куђен и хваљен, није више могао да их чује.

Тако је Светислав Басара отишао, а да заправо није ни знао о чему се ради. Опет, ја сам био задовољан, мислио сам да и није могао да нађе погодније место за пражњење бешике, да је тај случај био „срећа у несрећи“, ништа друго. Оставио сам, ипак, могућност да неко од папирнатих јунака и

помисли како је то право чудо да Светислав Басара сврати баш у нашу библиотеку, поред оноликих кафана дуж аутопута према Нишу, моћ моје су-гестије и утицаја, оснаженог духа и ојачане стваралачке воље. Сећам се, његов долазак (за разлику од његовог одласка) није био праћен запрепа-шћењем присутних, сем неверице, а на коју је залудно трошити речи!

Потребно је, међутим, да се спомене моје кајање, прихваћена одго-ворност за лоше уприличен књижевни сусрет. Али, подсећам, ствари су се брзо одигравале, измакле су ми контроли. Тако нисам стигао да Басари ставим до знања да је скуп уприличен у његову част, Великом Ироничару чак нисам показао ни његове књиге које су још мирисале на штампарију, нисам га понудио „киселом водом”, кафом, цигаретом ...

Директорка библиотеке рукавом је случајно закачила транзистор и он је пао на под, програм се нагло прекинуо. Напокон је схватила да се средствима јавног информисања не сме веровати, уверила се ваљда да Све-тислав Басара и не мора у одређено време да буде на одређеном месту, а са-мо зато што тако пишу новине, или се говори на радију и телевизији. Го-спођица коју нисам познавао, а која је седела поред Директорке, тих мину-та као да је доживљавала оргазам. Образи су јој се црвенели и, чак овамо сам је чуо, тешко је дисала. Доктор у пензији, по обичају, „богородао” је. Романописац и његова супруга више и нису припадали књижевној вечери. Били су ту, али њихова замишљена лица говорила су нешто друго. Г. Вла-синац се иронично смешкао, само смешкао, онај једини од критичара који је сачекао Басарин долазак, нешто је бележио, Песникиња из Сремске Ми-тровице се спремала да полемише са мном. Апотекар, Шахиста и писац СФ прича, први схвативши да се књижевно вече коначно завршило, запљеска-ли су као један.

Моја супруга се прекрстила неколико пута и изашла по децу.

Задовољан, запалио сам цигарету из пакле скупљег и финијег дува-на. Отпио сам и оно мало течности што је остало у флаши. Одлазили су је-дан по један, тек неколико посетилаца је остало да присуствује другом ин-циденту те вечери, а који не бих да прећутим. Наиме, као да је нечастиви гони, у библиотеку је улетела млађа госпођа, супруга оног локалног писца. Бесна, и са кухињским ножем у руци, зауставила се на дах, не више, од сто-ла за којим сам ја још увек седео. Мирисала је на бензин и нафту, паравно, јер се бави препродајом нафтиних деривата. Не бирајући речи, псовала ми је „све по списку”, ушљувала ме је најружнијим придевима којих је успела да се сети у афекту.

– Нико, сем тебе, није слутио да се поп и ја виђамо! – њене речи су, као јек црквених звона, одзвањале већ празном читаоницом. Све остало (оне псовке, погрде), ипак благовремено, избрисао сам гумицом. Гумицом сам и курву истерао из библиотеке, као на почетку приче њеног мужа. Ни-је битно, али је на столу, поред Басариних књига, остао да лежи кухињски нож којим ми је преграла.

Не задуго, у читаоници ошадосмо сами Госпођица коју нисам по-знавао, и ја. Журно, разменили смо адресе и бројеве телефона, проверили склад наших љубавних мириса, и напустили причу. Тачније, причу је напу-стила Госпођица коју сам пожелео, ја сам остао још на трен, колико да ис-кашљем све што раније нисам стигао. Напокон, тек на крају приче, злона-мерно и гласно, таман колико ме грло носи, од речи до речи поновио сам мисао Светислава Басаре:

– „Човек никада не пропусти прилику да буде срећан, па макар то био и на једином могућем месту – у уобразиљи других.“

Можда нико други, али разумеће ме ваљда, најискреније сам се понадао, пријатељ Апотекар, Шахиста и писац СФ прича! Запрљану белу гумицу оставио сам на сто поред Басариних књига, да се затекне и неком другом Приповедачу. Биће у нашој библиотеци и вечери садржајнијих од ове о којој се приповеда, наивно, понадао сам се тада!

Напољу, сачекали су ме жена и деца.